

Alkoholitarvitamise vähendamise arengusuunad 2025-2035

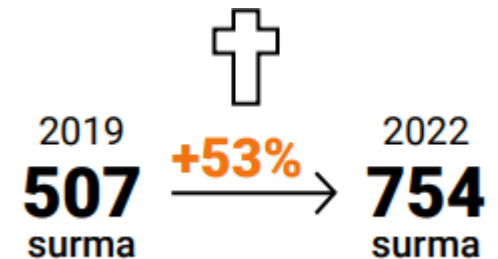
Brigitta Õunmaa
Tervisekäitumise poliitika juht

SOTSIAALMINISTEERIUM

Eesti alkoholipoliitika oli edukas aastatel 2013-2019

Periood	Keskmine kogutarbimine*	Keskmine iga-aastane tarbimise langus/tõus*	* absoluutalkoholi 15+ aastase elaniku kohta
Enne rohelise raamatu rakendamist (2001–2012, va 2009)	12,39 l	+ 0,47 l	
Rohelise raamatu peamisel rakendamise ajal (2013–2019)	10,63 l	- 0,25 l	
Covid-19 perioodil (2020–2022)	11,02 l	+ 0,27 l	

Alkoholitarvitamise laiemad kahjud

- OECD vähiprofiili järgi oleks võimalik 20% alkoholi kogutarvitamist vähendades võimalik aastatel 2023-2050 **ennetada üle 2000 vähijuhtumit**.
- OECD simulatsioonide kohaselt vähendab alkoholi tarvitamine 2050ndaks aastaks **oodatavat eluiga 1,5 aastat**, suurendab **tervishoiukulusid 3,5%** ning **vähendab SKT-d 3,4%**.
- Olemasolevate andmete alusel olid 2022. aastal alkoholi tarvitamisega seotud **otsesed kulud Tervisekassa raviarvete alusel ligikaudu 50,5 miljonit** eurot. Sellele lisanduvad veel esmatasandi tervisekulud.

**Alkoholi
taskukohasuse
vähendamine**

**Reklaami tugev piiramine
või keelamine**

**Füüsilise
kättesaadavuse
vähendamine**

Alkoholi taskukohasuse vähendamine

- Alkoholi aktsiisimäära tõstmise (juhul, kui see tõstab ka alkoholi suhtelist hinda) **mõju tarbimisele on üsna kohene**, vähendades alkoholi tarvitamist keskmiselt juba kolme kuu jooksul.
- Kuna alkoholi hind on mitteelastne, siis hinna tõstmise läbi taskukohasuse vähendamine langetab **rahvastiku alkoholi kogutarbimist**, sealhulgas vähendab **riskirühmade** tarvitamist ning **eriti kahjulikke tarbimismustreid**.
- Aktsiiside tõstmise tagajärjel **väheneb** alkoholi tarvitamisest tingitud **sotsiaalne kahju**, ehk vägivalla kuriteod, liiklusõnnetused, suitsiidid, õnnetussurmad, seksuaalsel teel levivad haigused ning alkoholist põhjustatud suremus.
- **Alkohol on muutunud suhteliselt odavamaks alates 2019. aastast.**
- Võrreldes 2018. aastaga on 2023. aastal netopalgad kasvanud 34%, kuid õllehinnad 8% ning viinahinnad on hoopis vähenenud 12%.
- Alates 2019. aastast (peale aktsiiside langetust) võimalik keskmise netokuupalga eest osta rohkem alkoholi: 2023. aastal kaks liitrit rohkem õlut ning neli liitrit rohkem viina kui aasta enne seda.

Füüsiline kättesaadavus

- Alkoholi kerge kättesaadavus **suurendab alkoholi tarvitamist**, sh alaealiste seas. Kättesaadavuse vähendamisel on vastupidine mõju
- Alkoholi kättesaadavust piiravad meetmed on üks **tõhusamaid viise** kuidas vähendada alkoholi **korraga suures koguses tarvitamist**.
- Alkoholi füüsilise kättesaadavuse suurenemisel tõusevad ka alkoholi tarvitamisest põhjustatud kahjud: **vägivallakuriteod, liiklusõnnetused, vigastused ja hospitaliseerimine ning haigestumine ja suremus**.
- Kättesaadavust saab piirata läbi müükohtade tiheduse vähendamise kui ka kellajalise piiramise.
- Alkoholi füüsiline kättesaadavus on Eestis **tõusnud**. Eesti on ainus Balti riik, kus kättesaadavus suureneb.
- Füüsilist kättesaadavust on mõned linnad **täiendavalt piiranud**.
- Riigiüleseid meetmeid pole viimase 10 aasta **jooksul rakendatud**.
- Alkohol on **kättesaadav** ka **alaealistele** ning **joobetunnustega** inimestele.

Reklaami piiramine

- Alkoholi turundus **normaliseerib** alkoholi tarbimist ning mõjutab tajutavaid sotsiaalseid norme.
- Erinevad uuringud on näidanud, et alkoholi reklaamid omavad **lühiajalist ja pikaajalist kumulatiivset** ja **põhjuslikku** mõju laste ja noorte alkoholi tarbimise suurenemisele.
- Lisaks lastele ja noortele on **haavav sihtrühm ka alkoholitarvitamise häirega inimesed** ja taastuvad sõltlased, kes on alkoholi reklaamile rohkem vastuvõtlikumad.
- Alkoholireklaam on sihitatud siiski täisealistele ning see mõjutab ka **täiskasvanute käitumist** alkoholi tarbimist suurendavalt.

Poliitikameetmete soovitused Eestile

WHO on hinnanud **Eesti alkoholipoliitikas** aastatel 2012-2022 **rakendatud meetmete mõju** ning andnud soovitused täiendavate meetmete rakendamiseks¹⁸:

1. Selleks, et vähendada alkoholi kogutarbimist ning sellest tekita-
tud kahju, tuleks vähendada alkoholi taskukohasust läbi aktsiisi
tõstmise.
2. Rakendada täiendavaid alkoholi füüsilise kättesaadavuse
vähendamise meetmed. Näiteks:
 - Kellaajalise kättesaadavuse vähendamine (eriti pühapäeviti)
sh toitlustus- ja meelelahutusasutstes;
 - Müügikohtade tiheduse vähendamine;
 - Keelata alkoholi müük bensiinijaamades;
 - Luua alkoholi müümiseks litsentsisüsteem;
 - Keelata alkoholi kaugmüük (tarne koju- või
pakiautomaatidesse).
3. Suurendada alkoholitarvitamise häire raviteenuse
kättesaadavust.
4. Seirata ja mõõta rakendatud poliitikameetmete mõjusid.

Poliitikameetmete soovitused Eestile

OECD 2024¹⁶. aasta majandusraporti soovitused Eestile:

1. Vähendada alkoholi taskukohasust läbi aktsiiside tõstmise;
2. Vähendada füüsilist kättesaadavust läbi kellaajaliste piirangute;
3. Vähendada müügikohtade tihedust;
4. Vähendada alkoholi reklaami sh sponsoorteateid spordis.

Üldeesmärk ja sihid

Alkoholipoliitika eesmärk on **vähendada** ühiskonnas **alkoholi tarvitamist** ning seeläbi alkoholitarbimisest tulenevat **sotsiaalset, majanduslikku ja tervisekahju**.

Möödik	Algtase 2022/2023. aastal	Sihttase 2035. aastal
Alkoholi kogutarbimine täisealise (15+) elaniku kohta	10,9 liitrit	< 8,7 liitrit
Kõrge riskitaseme ja kahjulike mustritega alkoholitarvitajate osakaal* 15+ elanike hulgas	20%	< 15%
Viimase aasta jooksul alkoholi mittetarbijate osakaal 15+ elanike hulgas	16%	>20%
Alkoholi tarbimisest otseselt põhjustatud haigustesse ja vigastuste tagajärjel surnud inimeste arv	716	< 570
11-15 aastaste koolinoorte osakaal, kes on elu jooksul alkoholi tarvitanud	34%	< 25%

Strateegiline eesmärk 1

Alkoholi aktsiisimäärasid kehtestades arvestatakse alkoholi tarbimise vähendamise eesmärki viisil, et alkohol ei muutu võrreldes sissetulekutega taskukohasemaks ja pikemas perspektiivis kallineb.

Tegevussuund 1.1 Alkoholi **aktsiisimäära vaadatakse üle regulaarselt** ning selle tõus on järkjärguline.

Selleks tuleb:

- Selleks, et ennetada alkoholi suhtelist odavnemist ning tagada, et alkohol muutub järjepidevalt vähem kättesaadavaks, tuleks **siduda aktsiisimäärad inflatsiooni määraga**.
- Alkoholi **maksustatakse** aktsiisiga võimalikult **proportsionaalselt etanoolisisalduse järgi** joogis, sõltumata alkoholi liigist, võttes arvesse reegleid ja arenguid ELi tasandil.
- Aktsiisiga maksustamise küsimustes EL-i tasandil toetatakse poliitikamuudatusi, mis võimaldavad **maksustada alkoholi sõltumata selle valmistusviisist**.

Tegevussuund 1.1 Alkoholiaktsiis lähtub **tervisemõjust**

Selleks tuleb:

- Käsitleda alkoholiaktsiisi **eeskätt kui tervisemaksu** läbi mille on võimalus vähendada alkoholi kogutarbimist ning sellest tingitud kahjusid.
- **Suunata osa alkoholiaktsiisist sõltuvusravi ja ennetuse rahastamiseks**, et vähendada riskikäitumist läbi mõjusate ennetusprogrammide pakkumise suurendamise ning sõltuvusravi kättesaadavuse tagamise.

Strateegiline eesmärk 2

Inimest ümbritsev keskkond suunab alkoholi tarbimist vähendama mh läbi alkoholi füüsilise kättesaadavuse ja nähtavuse vähendamise ning alkohoolseid tooteid ei müüda alaealistele ega joobetunnustega inimestele

Tegevussuund 2.1 Alkoholi **müügikohtade arvu suurenemine peatub** ning pikas perspektiivis füüsiline kättesaadavus **väheneb**.

Selleks tuleb:

- **Lühendada** täiendavalt alkoholi **jaemüügi kellaegasid**;
- **Keelata alkoholi kaugmüük või seada täiendavad piirangud** tagamaks, et kõiki alkoholi müügile sätestatud piiranguid täidetakse ka kaugmüügi korral.
- Vähendada alkoholi müügikohti selliselt, et nõrgeneksid seosed alkoholi tarvitamise ning enda ja teiste elu ohustava käitumise vahel, sh **piirata müüki tanklates ja üldkasutatavate supluskohtade territooriumil**.
- Keelata alkoholi müük **lasteaedade ja koolide vahetus läheduses**.
- Vähendada müügikohtade arvu ja tihedust läbi **tasulise ja tähtajalise müügilubade süsteemi**.

Tegevussuund 2.2 Alkoholi **reklaami piirangud** minimeerivad ja pikas perspektiivis **välistavad** kogupopulatsiooni, aga eriti alaealiste ja teiste haavatavate sihtgruppide poolt **reklaami nägemise** ning ennetavad tervist kahjustavate sotsiaalsete normide kujundamist ja juurutamist.

Selleks tuleb:

- Olukorra hindamiseks ning andmetele tuginevate otsuste langetamiseks **seirata reklaami sisu ja nähtavust**.
- Täpsustada seadust nii, et alkoholireklaami piirangud kohalduksid ka sellisele reklaamile, **mis mõjub alkoholi reklaamina**.

Strateegiline eesmärk 2

Inimest ümbritsev keskkond suunab alkoholi tarbimist vähendama mh läbi alkoholi füüsilise kättesaadavuse ja nähtavuse vähendamise ning alkohoolseid tooteid ei müüda alaealistele ega joobetunnustega inimestele

Tegevussuund 2.3 Olemasolevaid **müügipiiranguid järgitakse** ning järelvalveasutustel on mõjusad tööriistad rikkumiste tuvastamiseks ning vähendamiseks.

Selleks tuleb:

- Luua tingimused, et alkoholi müügipiirangute **järelevalve kulu** tasuksid vähemalt osaliselt alkoholi müügiga tegelevad ettevõtted;
- Teha müügipiirangute järelevalve teostamine **vähem ressursimahukaks** sh luua juurde või kirjeldada töövahendid mis võimaldavad teostada järelevalvet regulaarselt;
- Rakendada olemasolevaid ning vajadusel luua juurde mõjutusvahendeid, et need suurendaks motivatsiooni müügipiiranguid järgida ning annaksid võimaluse **süsteematiliste rikkumiste korral müügitegevus peatada**.

Strateegiline eesmärk 3

Alkoholi kuritarvitamise märkamine ja sekkumine toimub elukaare üleselt võimalikult varajases etapis ning juhul kui inimene vajab alkoholitarvitamise häire raviteenust, on see kättesaadav ja vastab abivajajate vajadustele.

Tegevussuund 3.1 Laste ja noorte uimastite tarvitamist **märgatakse varakult**, osatakse viia läbi **madala lävega mõjusaid sekkumisi** ning olemasolevad teenused arvestavad selle sihtgrupi vajadustega.

Selleks tuleb:

- Arendada **spetsialistide oskuseid, teadmisi ja tööriistu**, et uimasteid tarvitavat last ja noort märgataks sotsiaal-, haridus- ja tervishoiusüsteemis võimalikult vara ning osatakse viia läbi tulemuslikke madala lävega sekkumisi.
- Lähtuda põhimõttest, et **olemasolevad teenused** sotsiaal-, haridus ja tervishoiuvaldkonnas arvestaksid **uimasteid tarvitava lapse vajadustega**.
- Luua ja rakendada **uimasteid tarvitava lapse patsiendi käsitus**, kirjeldada erinevate valdkondade vastutusala ning luua ühtne ja loogiline valdkondade ülene klienditeekond.

Tegevussuund 3.2 Erinevates valdkondades **märgatakse varakult** täisealise inimese kõrge riskitasemega alkoholi tarvitamist, osatakse viia läbi **madala lävega mõjusaid sekkumisi** ning olemasolevad teenused arvestavad alkoholitarvitamise häirega inimese vajadustega.

Selleks tuleb:

- Töötada välja **kompetentsimudel koos tööriistadega**, et sotsiaal- justiits ning teistes seotud valdkondades osataks märgata kõrge riskitasemega alkoholi tarvitamist, viia läbi mõjusaid sekkumisi ning vajadusel suunata inimest ravile;
- Töötada välja **ühtne klienditeekonna kirjeldus**, et tagada inimese loogiline ja sujuv liikumine tervishoiu- ja sotsiaalvaldkonna vahel.
- Arendada **erihoolekandeteenust** nii, et see vastaks paremini alkoholitarvitamise häirega inimese vajadustele.
- **Suurendada sõeltestimiste, lühisekkumiste ja ravile suunamiste arvu** perearstisüsteemis ning rakendada lähenemist ka mujal tervishoiusüsteemis sh lapseootel naistele.
- Töötada välja ja juurutada tõhus haiglas viibivate (**somaatiliste**) **patsientide alkoholitarbimise sõeltestimise metoodika** ning ravile suunamine.

Strateegiline eesmärk 3

Alkoholi kuritarvitamise märkamine ja sekkumine toimub elukaare üleselt võimalikult varajases etapis ning juhul kui inimene vajab alkoholitarvitamise häire raviteenust, on see kättesaadav ja vastab abivajajate vajadustele.

Tegevussuund 3.3 Alkoholitarvitamise häire **ravi on kättesaadav ja kvaliteetne.**

Selleks tuleb:

- Suurendada **kolmeetapilise** sõltuvusravi **piirkondlikku kättesaadavust**;
- Raviteenuse **kvaliteedi tõstmiseks ning mõju tulemuslikkuse juhtimiseks** kirjeldada ja rakendada raviteenuse kvaliteedinõuded ja mõjude hindamise mõõdikud;
- Luua **pikaajaline statsionaarne sõltuvusravi** ja rehabilitatsiooni teenus.

Strateegiline eesmärk 4

Inimest ümbritsev keskkond on turvaline ning alkoholi tarvitamisega seotud õigusrikkumised vähenevad.

Tegevussuund 4.1 Keskkond toetab alkoholi joobes toimepandud **õigusrikkumise ennetamist ja kahjude vähendamist**.

Selleks tuleb:

- Tõsta alkoholi **jaemüügiga** tegelevate osapoolte ja alkoholi **serveerivate inimeste teadmisi** alkoholi müügi nõuetest ja **toetada neid kahjusid vähendava keskkonna** loomisel;
- Toetada kohalikke omavalitsusi ja kogukondasid **alkoholi tarvitamisest tingitud õigusrikkumiste ennetamise** ja kahjude vähendamise meetmete rakendamisel.
- Rakendada heidutus- ja teisi ennetusmeetmeid, et **vähendada** alkoholi tarvitamise tagajärjel tekkinud ohuolukordasid, sh **õnnetusi, vigastusi ja surmasid**.

Tegevussuund 4.2 **Õigusrikkumisele reageerimine** vähendab korduvkuritegevust ning alkoholit tarvitamise häirega inimeste karistamise asemel eelistatakse abiteenuseid.

Selleks tuleb:

- Luua **tehniline võimekus** alkoholi tarvitamisega seotud probleemkäitumisega õigusrikkujatel kasutada **elektroonilisi järelevalve seadmeid**.
- Töötada välja ja rakendada **ravivajaduse hindamise teenus** alkoholit tarvitamise häirega õigusrikkumise toimepannud inimese abivajaduse väljaselgitamiseks ja vajadusel raviteenusega alustamiseks.
- Laiendada **PEth alkoholi biomarkeri rakendamist mõjutusvahendina** kohtuliku karistuse alternatiivina ja kogukondlike karistuste rakendamisel.
- Tagada, et **õigusrikkumistele reageerimisel** kasutatakse alkoholit tarvitamise häirega inimeste karistuste täideviimisel **tõenduspõhiseid ja tulemuslikke sekkumisi**.
- Arendatakse infosüsteeme selliselt, et **kriminaalses joobes juhtimiselt tabatud inimese tervisetõend peatuks** automaatselt ning uuendada mootorsõidukijuhi tervisekontrolli tingimusi ja tervisenõudeid millega tagada, et tervisetõendi tagasi saamine oleks alkoholi tarvitamise hindamisel seotud objektiivsete indikaatoritega.

Strateegiline eesmärk 5

Inimesed teavad alkoholi tarbimisega kaasnevaid terviseriske ja teisi kahjusid ning sotsiaalsed normid toetavad alkoholi mittetarvitamist.

Tegevussuund 5.1 Inimesed on rohkem **teadlikud** alkoholi tarvitamise negatiivsetest **tervisemõjudest**, haigustest ning riskipiiridest.

Selleks tuleb:

- Tõsta elanikkonna ja spetsialistide teadlikkust ka vähese alkoholi tarvitamisega põhjuslikult seotud **vähi tekkeriskidest**.
- Terviseriskide info siduda **olemasolevate kanalite ja keskkondadega** nii, et see jõuaks elanikkonnani universaalse teavituseks ning riskirühmadele läbi spetsialistide.
- **Muuta alkoholireklaami tervisehoiatuse sõnumid vahelduvaks** ning muuhulgas lisada vähihoiatuse sõnum.
- Tõsta elanikkonna, spetsialistide ja rasedate teadlikkust **lapseootuse ajal alkoholi tarbimise riskidest**.

Tegevussuund 5.2 **Sotsiaalsed normid** soodustavad alkoholi tarbimise joomise asemel **alkoholivaba eluviisi** ja taunivad purju joomist.

Selleks tuleb:

- Tõsta esile rohkem alkoholi **mittetarbimisest saadavaid kasusid**;
- **Populariseerida alkoholivabade ürituste** korraldamist ning toetada teiste alkoholivabade keskkondade loomist.
- **Sekkumiskultuuri loomine ja juurutamine** läbi Eestile sobivate sõnumite disainimise, mis julgustavad inimesi sekkuma, kui keegi nende tuttav või lähedane on alkoholiga liialdamas.
- **Luua sõnastik**, mis toetab häbimärgistava ja eksitava sõnavara kasutamise asemel parema terminoloogia kasutuselevõttu ja juurutamist.
- **Rääkida rohkem** alkoholi tarvitamise **kahjust ühiskonnale** ning tõsta esile **tõendus põhiseid alkoholipoliitika meetmeid**.

Aitäh kuulamast!

SOTSIAALMINISTERIUM